

FRANSIZ BEŞİNCİ CUMHURİYET ANAYASASI

A N A Y A S A (*)

4 Ekim 1958

Cumhuriyet Hükûmetince, 3 Haziran 1958 tarihli esas teşkilât kanununa uygun olarak, teklif olunan,

Fransız halkınca kabul edilen,

metni aşağıda bulunan Anayasayı Cumhurbaşkanı neşir ve ilân eder:

DİBACE

Fransız halkı 1789 Beyannamesi ile tespit ve 1946 Anayasasının dibacesi ile teyit ve ikmal edildikleri üzere insan haklarına ve millî hâkimiyet prensiplerine bağlılığını resmen ilân eder.

Bu prensipler ile halkların kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin etmeleri prensibinin bir sonucu olarak, Cumhuriyet kendisine iltihak etmek arzusunu izhar eden denizaşırı ülkelere hürriyet, eşitlik ve kardeşlik müşterek ideali üzerine kurulmuş ve bu ülkelerin demokratik gelişmeleri göz önünde tutularak tasarlanmış yeni müesseseler sunar.

Madde 1.— Bir kendi mukadderatını kendi tayin tasarrufu ile, işbu Anayasayı kabul eden Cumhuriyet ve denizaşırı ülkeler halkları bir Camia teşkil ederler.

Camia kendisini terkip eden halkların eşitliği ve dayanışması üzerine kurulmuştur.

(*) 5 Ekim 1958 tarihli ve 234 No. lu *Journal Officiel*'den alınmıştır.

BİRİNCİ FASIL

HÂKİMİYET

Madde 2.— Fransa bölünmez, lâik, demokratik ve sosyal bir Cumhuriyettir. Menşe, ırk veya din farkı gözetmeksizin bütün vatandaşların kanun önünde eşitliğini sağlar. Bütün inançlara saygı gösterir.

Millî remz mavi, beyaz, kırmızı üç renkli bayraktır.

Millî marş *Marseillaise*'dir.

Cumhuriyetin düsturu "Hürriyet, Eşitlik, Kardeşlik" tir.

Prensibi: halk tarafından, halk için, halk hükûmetidir.

Madde 3.— Millî hâkimiyet halka aittir, halk bu hâkimiyeti temsilcileri vasıtasıyla ve referandum yoluyla kullanır.

Halkın hiçbir zümresi ve hiçbir fert hâkimiyetin kullanılmasını kendisine izafe edemez.

Seçim, Anayasada derpiş olunan şartlar dahilinde, tek dereceli veya iki dereceli olabilir. Seçim daima genel, eşit ve gizlidir.

Medenî ve siyasi haklarından faydalanan kadın erkek reşit bütün Fransız vatandaşları, kanunla muayyen şartlar dahilinde, seçmendir.

Madde 4.— Siyasi partiler ve topluluklar seçimlerde oyun ifadelemesine katılırlar. Siyasi partiler ve topluluklar serbestçe kurulurlar ve faaliyetlerini serbestçe icra ederler. Millî hâkimiyet ve demokrasi prensiplerine uymak ve saygı göstermek mecburiyetindedirler.

FASIL II

CUMHURBAŞKANI

Madde 5.— Cumhurbaşkanı Anayasaya itaat ve saygıya nezaret eder. Hâkemliği ile, âmme iktidarlarının muntazam işleyişini olduğu gibi Devletin devamlılığını da sağlar.

Cumhurbaşkanı millî bağımsızlığın, ülke bütünlüğünün, Camia anlaşmalarının ve muahedelerin teminatıdır.

Madde 6.— Cumhurbaşkanı yedi yıl için Parlâmento, il idare meclisleri ve denizaşırı ülkeler meclisleri üyelerini ve belediye meclislerin-

den seçilen temsilcileri içine alan bir seçim heyeti tarafından seçilir:

Belediye meclislerinin bu temsilcileri şunlardır:

- 1.000 den az nüfuslu komünler için belediye başkanı;
- 1.000 den 2.000 e kadar nüfuslu komünler için belediye başkanı ile belediye birinci başkan muavini;
- 2.001 den 2.500 e kadar nüfuslu komünler için belediye başkanı, birinci başkan muavini ve cetvel sırasına göre alınmış bir belediye meclisi üyesi;
- 2.501 den 3.000 e kadar nüfuslu komünler için belediye başkanı ile iki birinci başkan muavini;
- 3.001 den 6.000 e kadar nüfuslu komünler için belediye başkanı, iki birinci başkan muavini ve cetvel sırasına göre alınmış üç belediye meclisi üyesi;
- 6.001 den 9.000 e kadar nüfuslu komünler için belediye başkanı, iki birinci başkan muavini ve cetvel sırasına göre alınmış altı belediye meclisi üyesi;
- 9.000 den yukarı nüfuslu komünler için bütün belediye meclisi üyeleri;
- 30.000 den fazla nüfuslu komünler için, ayrıca, 30.000 den yukarı her 1.000 nüfus için bir delege hesabiyle belediye meclisince tâyin edilmiş delegeler.

Cumhuriyetin denizaşırı ülkelerinde organik bir kanunla tayin edilen şartlar dahilinde idarî birlikler şûralarınca seçilen temsilciler de seçim heyetinde yer alırlar.

Camiaya dahil üye Devletlerin Cumhurbaşkanı seçim heyetine iştiraki Cumhuriyet ile Camianın üye Devletleri arasında anlaşma ile tespit edilir.

İşbu maddenin tatbik şekilleri organik bir kanunla tespit edilir.

Madde 7.— Cumhurbaşkanı seçimi ilk turda mutlak çoğunlukla yapılır. İlk turda mutlak çoğunluk elde edilemezse, Cumhurbaşkanı ikinci turda izafi çoğunlukla seçilir.

Oylama Hükûmetin dâveti üzerine açılır.

Yeni başkanın seçimi işbaşındaki başkanın yetkileri sona ermeden en az yirmi ve en çok elli gün önce yapılır.

Hangi sebeble olursa olsun, Cumhurbaşkanlığı makamının münhal kalması halinde veya Hükûmetin müracaatı üzerine Anayasa Şûrasınca ve Şûra üyelerinin mutlak çoğunluğunun kararı ile müşahede edilen ödev ifasına engel halinde, Cumhurbaşkanının görevleri, aşağıda 11 ve 12 nci maddelerde yazılı olanlar hariç, muvakkaten Senato başkanı tarafından kullanılır. Münhal kalma halinde veya Anayasa Şûrası tarafından engelin kesin olduğu ilân edilince, yeni başkan seçimi için oylama, Anayasa Şûrasınca müşahede edilen mücbir sebep hali müstesna, makamın münhal kalmasından veya engelin kesin mahiyette ilânından en az yirmi ve en çok elli gün sonra yapılır.

Madde 8.— Cumhurbaşkanı Başbakanı tayin eder. Başbakan Hükûmetin istifasını takdim edince onun görevlerine son verir.

Başbakanın teklifi üzerine, Hükûmetin diğer üyelerini tayin eder ve görevlerine son verir.

Madde 9.— Cumhurbaşkanı Bakanlar Kuruluna başkanlık eder.

Madde 10.— Cumhurbaşkanı kanunları, kesin olarak kabul edilen kanunun Hükûmete tevdiini takip eden onbeş gün içinde ilân eder.

Bu müddet sona ermeden, kanunun veya onun bazı maddelerinin yeni bir müzakeresini Parlâmentodan isteyebilir. Bu yeni müzakere talebi reddedilemez.

Madde 11.— İçtimaların devamı esnasında Hükûmetin *R e s m î G a z e t e*'de yayınlanan teklifi üzerine veya her iki meclisin *R e s m î G a z e t e*'de yayınlanan birlikte teklifi üzerine, Cumhurbaşkanı, âmme iktidarlarının teşkilâtına taallûk eden, bir Camia anlaşmasının tasvibini muhtevi bulunan veya Anayasaya aykırı olmaksızın müesseselerin işleyişi üzerinde mahzurlar tevhit edecek muahedelerin tasdikına yetki vermeğe müteveccih bulunan her kanun tasarisını referanduma koyabilir.

Referandum tasarisının kabulü ile sonuçlanırsa, Cumhurbaşkanı yukarıdaki maddede derpiş olunan müddet içinde onu ilân eder.

Madde 12.— Cumhurbaşkanı, Başbakan ve meclislerin başkanları ile istişareden sonra, Millet Meclisinin feshine karar verebilir.

Genel seçimler fesihden en az yirmi ve en çok kırk gün sonra yapılır.

Millet Meclisi seçimi takip eden ikinci perşembe kendiliğinden toplanır. Eğer bu toplantı alelâde içtimalar için derpiş olunan devrelerin dışında vuku bulmuşsa, onbeş günlük bir süre için kendiliğinden bir içtima açılır.

Bu seçimleri takip eden yıl içinde yeni bir fesihe başvurulamaz.

Madde 13.— Cumhurbaşkanı Bakanlar Kurulunca müzakere edilen emirnameleri ve kararnameleri imza eder.

Devletin mülkî ve askerî vazifelerine tayinler yapar.

Danıştay üyeleri, L é g i o n d ' H o n n e u r büyük şansölyesi, büyük elçiler ve fevkalâde murahhaslar, Sayıştay üyeleri, valiler, denizaşırı ülkelerdeki Hükûmet temsilcileri, generaller, akademi-lerin rektörleri, bakanlık müdürleri Bakanlar Kurulu ile birlikte tâyin edilir.

Organik bir kanun tayin yetkisinin Bakanlar Kurulu ile birlikte kullanılması gereken diğer vazifeleri ve Cumhurbaşkanının tayin yetkisinin hangi şartlar altında kendisi tarafından kendi adına kullanılmak üzere devredilebileceğini gösterir.

Madde 14.— Cumhurbaşkanı yabancı Devletler nezdine büyük elçiler ve fevkalâde murahhaslar gönderir; yabancı büyük elçiler ve fevkalâde murahhaslar kendisi nezdine gönderilir.

Madde 15.— Cumhurbaşkanı ordunun başıdır. Millî Savunma Yüksek Şûralarına ve komitelerine başkanlık eder.

Madde 16.— Cumhuriyetin müesseseleri, milletin bağımsızlığı, ülkesinin bütünlüğü veya milletlerarası taahhütlerinin icrası ciddî ve anî bir şekilde tehdit edildiği ve anayasa âmme iktidarlarının muntazam işleyişi sekteye uğradığı zaman, Cumhurbaşkanı bu ahvalin gerektirdiği tedbirleri, Başbakan, meclislerin başkanları ve Anayasa Şûrası ile resmî istişareden sonra, alır.

Bu tedbirlerden milleti bir mesajla haberdar eder.

Bu tedbirler anayasa âmme iktidarlarına, en kısa zamanda, ödevlerini ifa vasıtaları temin etmek arzusundan mülhem olmalıdır. Bu tedbirler hakkında Anayasa Şûrası ile istişare edilir.

Parlâmento kendiliğinden toplanır.

İstisnai yetkilerin kullanılması sırasında Millet Meclisi feshedilemez.

Madde 17.— Cumhurbaşkanı'nın af hakkı vardır.

Madde 18.— Cumhurbaşkanı Parlâmentonun her iki meclisi ile okutacağı mesajlar vasıtasıyla irtibat sağlar, bu mesajlar hiçbir müzakereye konu olamaz.

İçtima harici, Parlâmento bu iş için özel olarak toplanır.

Madde 19.— 8 (fıkra 1), 11, 12, 16, 18, 54, 56 ve 61 inci maddelerde derpiş olunanların dışında kalan Cumhurbaşkanı tasarrufları Başbakan ve, gerektiğinde, sorumlu bakanlar tarafından müştereken imzalanır.

FASIL III

HÜKÜMET

Madde 20.— Hükûmet milletin siyasetini tayin eder ve yönetir.

İdare ve silâhlı kuvvetler emrindedir.

Hükûmet 49 ve 50 inci maddelerde derpiş olunan şartlar dahilinde ve usullere göre Parlâmento önünde sorumludur.

Madde 21.— Başbakan Hükûmetin faaliyetini sevk ve idare eder. Milli Savunmadan sorumludur. Kanunların icrasını sağlar. 13 üncü maddede hükümlerinin kayıtları altında, tanzimî yetkileri kullanır ve mülkî ve askerî vazifelere tayinler yapar.

Yetkilerinden bazılarını bakanlara niyabeten devredebilir.

Gerektiğinde, 15 inci maddede derpiş olunan şûralara ve komitelere Cumhurbaşkanı'nın yerine başkanlık eder.

Başbakan, istisnai olarak, Cumhurbaşkanı'nın yerine, bir Bakanlar Kurulu toplantısına sarîh bir tevkil gereğince ve muayyen bir gündem için başkanlık edebilir.

Madde 22.— Başbakanın tasarrufları, gerektiğinde, bunların icrasını deruhte eden bakanlarca da imzalanır.

Madde 23.— Hükûmet üyeliği her türlü Parlâmento vekâleti, her türlü millî mahiyette meslekî temsil görevi ve her türlü âmme ödevi ve her türlü meslekî faaliyet ile bağdaşamaz.

Organik bir kanun bu gibi vekâletlerin, görevlerin ve vazifelerin asillerinin hangi şartlar dahilinde istihlâf edileceğini tespît eder.

Parlâmento üyelerinin yerlerine yenilerinin ikamesi 25 inci madde hükümlerine uygun olarak yapılır.

FASIL IV

PARLÂMENTO

Madde 24.— Parlâmento Millet Meclisi ile Senatodan müteşekkildir.

Milletvekilleri Millet Meclisine tek dereceli seçimle seçilir.

Senato iki dereceli seçimle seçilir. Senato Cumhuriyetin mülki birliklerinin temsilini sağlar. Fransa dışında yerleşmiş olan Fransızlar Senatoda temsil edilirler.

Madde 25.— Organik bir kanun her meclisin yetkilerinin süresini, üyelerinin adedini, ödeneklerini, seçilebilme şartlarını, seçilmeğe engel olan halleri ve üyelikle bağdaşmazlık rejimini tespit eder.

Aynı kanun, üyelikte inhiâl halinde, mensup oldukları meclisin genel veya kısmi yenilenmesine kadar milletvekillerinin veya senatörlerin yerini alacak olan kimselerin hangi şartlar dahilinde seçileceklerini de tespit eder.

Madde 26.— Hiçbir Parlâmento üyesi, görevlerinin ifasında açıkladığı kanaat ve oylardan ötürü takip edilemez, araştırılmaz, tevkif olunamaz, mevkuf bırakılamaz veya yargılanamaz.

Hiçbir Parlâmento üyesi, içtimaların devamı müddetince, mensup olduğu meclisin müsaadesi olmadıkça, cinayet ve cünha maddelerinden ötürü takip edilemez veya tevkif olunamaz; suçüstü hali müstesnadır.

Hiçbir Parlâmento üyesi, içtima dışı, suçüstü hali müstesna, mensup olduğu meclisin başkanlık divanının müsaadesi olmadıkça izin verilmiş takibattan veya kesin mahkûmiyetten ötürü tevkif olunamaz.

Bir Parlâmento üyesinin mevkufiyeti veya takibi, bu üyenin mensup olduğu meclis talep ederse, talik olunur.

Madde 27.— Her türlü emredici vekâlet hükümsüzdür.

Parlâmento üyelerinin oy hakkı şahsidir.

Organik bir kanun istisnai olarak oy için tevkile müsaade edebilir. Bu takdirde, hiç kimse bir vekâletten fazlasının devrini kabul edemez.

Madde 28.— Parlâmento yılda iki alelâde içtima halinde kendiliğinden toplanır.

Birinci içtima Ekim ayının ilk salı günü başlar ve Aralık ayının üçüncü cuma günü sona erer.

İkinci içtima Nisanın son salısı açılır; süresi üç ayı aşamaz.

Madde 29.— Başbakanın veya Millet Meclisi tam üye adedi çoğunluğunun talebi üzerine, muayyen bir gündem hakkında, Parlâmento fevkalâde içtima halinde toplanır.

Fevkalâde içtima Millet Meclisi üyelerinin talebi üzerine akdedildiği zaman, kapanma kararnamesi Parlâmento müzakeresi için toplanmaya çağırıldığı gündemin maddelerini tüketince ve toplanmasından en geç oniki gün sonra ısdar edilir.

Kapanma kararnamesini takip eden ayın sona ermesinden önce yalnız Başbakan yeni bir içtima talep edebilir.

Madde 30.— Parlâmentonun kendiliğinden toplanması halleri dışında, fevkalâde içtimalar Cumhurbaşkanının kararnamesi ile açılır ve kapanır.

Madde 31.— Hükûmet üyeleri her iki meclise girmek hakkına sahiptirler. Her istedikleri zaman söz alabilirler.

Kendilerine yardımcı olarak Hükûmet komiserlerini bulundurabilirler.

Madde 32.— Millet Meclisi başkanı teşri devre için seçilir. Senato başkanı her kısmî yenilemeden sonra seçilir.

Madde 33.— Her iki meclisin celseleri alenîdir. Müzakerelerin harfi harfine tutanağı *Resmî Gazete*'de yayınlanır.

Her meclis Başbakanın veya üyelerinden onda birinin talebi üzerine gizli celse akdedebilir.

FASIL V

PARLÂMENTO İLE HÜKÜMET ARASINDAKİ MÜNASEBETLER

Madde 34.— Kanun Parlâmento tarafından ısdar edilir.

Kanun :

— Siyasî haklara ve âmme hürriyetlerinin kullanılması için va-

tandaşlara tanınan temel teminatlara; milli savunma tarafından vatandaşlara şahısları ve malları hakkında yüklenen mükellefiyetlere;

— vatandaşlığa, şahsî hal ve ehliyete, kanı koca mal rejimlerine, miras ve ivazsız tasarruflar rejimlerine;

— cinayet ve cünhalarn ve bunlara kabili tatbik olan cezaların tayinine; ceza muhakemeleri usulüne; genel affa; yeni kaza nizamlarının ve hâkim statülerinin ihdasına;

— vergilere, her çeşit vergi tahsiline ve nispetine; para emisyonu rejimine;

müteallik kaideleri tespit eder.

Kanun :

— parlâmento meclisleri ile mahalli meclislerin seçim rejimlerine;

— âmme müesseseleri kategorilerinin ihdasına;

— Devletin mülkî ve askerî memurlarına sağlanan temel teminatlara ;

— hususî işletmelerin millileştirilmesine ve âmme sektöründen hususî sektöre işletmelerin mülkiyetinin devrine;

müteallik kaideleri de tespit eder.

Kanun :

— Milli Savunma genel teşkilâtına;

— mahalli birliklerin serbest idarelerine, bunların yetkilerine ve gelir kaynaklarına;

— öğretime;

— mülkiyet rejimine, aynî haklara ve medenî ve ticarî borçlara;

— çalışma hakkına, sendika hakkına ve sosyal güvenliğe;

müteallik temel prensipleri tayin eder.

Organik bir kanunla derpiş olunan şartlar dahilinde ve kayıtlar altında mali kanunlar Devletin gelir kaynaklarını ve giderlerini tayin ederler.

Program kanunları Devletin ekonomik ve sosyal faaliyetinin hedeflerini tayin eder.

İşbu maddenin hükümleri organik bir kanunla tafsil ve ikmal edilebilir.

Madde 35.— Harp ilânına Parlâmento izin verir.

Madde 36.— Sıkı yönetim Bakanlar Kurulunca kararname ile ilân edilir.

Oniki günden fazla temadisi ancak Parlâmentonun izni ile mümkündür.

Madde 37.— Kanun alanına giren mevadın dışında kalan hususlar tanzimî mahiyeti haizdir.

Bu hususlarda kanun şeklinde ısdar edilmiş bulunan metinler Danıştayın mütalâası alındıktan sonra kararname ile değiştirilebilirler. Bu metinlerden işbu Anayasanın yürürlüğe girmesinden sonra ısdar edilecek olanlar Anayasa Şûrası bunların yukarıdaki fıkra gereğince tanzimî bir mahiyeti haiz olduklarını bildirmedikçe kararname ile değiştirilemezler.

Madde 38.— Hükûmet, programının icrası için, normal olarak kanun alanına giren tedbirleri, sınırlı bir müddet için, emirnamelerle almak yetkisine izin vermesini Parlâmentodan isteyebilir.

Emirnameler Danıştayın mütalâası alındıktan sonra Bakanlar Kurulunca ısdar edilir. Bunlar yayınlanır yayınlanmaz yürürlüğe girerler, fakat yetkileme kanunu ile tespit edilen tarihten önce tasdik kanunu tasansı Parlâmentoya tevdi edilmezse hükümsüz hale gelirler.

İşbu maddenin birinci fıkrasında sözü geçen müddetin sona ermesiyle, emirnameler artık teşri alana giren hususlarda ancak kanunla tadil edilebilirler.

Madde 39.— Kanun teklifi yetkisi tesavii hukuk dairesinde Başbakan ve Parlâmento üyelerine aittir.

Kanun tasarıları Danıştayın mütalâası alındıktan sonra Bakanlar Kurulunca müzakere edilirler ve iki meclisten birinin başkanlık divanına tevdi olunurlar. Malî kanun tasarıları önce Millet Meclisine sunulurlar.

Madde 40.— Parlâmento üyeleri tarafından yapılan kanun ve ta-

diğer teklifleri, bunların kabulü gerek âmme gelirlerinin azalması gerek bir âmme mükellefiyetinin yaratılması veya ağırlaştırılması sonucunu doğuracaksa bidayeten kabul olunmazlar.

Madde 41.— Kanunun yapılışı sırasında bir kanun teklifinin veya tadil talebinin kanunla düzenlenmesi gereken alanın dışında kaldığı veya 38 inci madde gereğince vuku bulan bir tefvize aykırı olduğu tezhür ederse, Hükûmet bunların kabul edilmezliklerini ileri sürebilir.

Hükûmet ile ilgili meclisin Başkanı arasında uyuşmazlık halinde, Anayasa Şûrası, bunlardan birinin veya diğerinin talebi üzerine, sekiz günlük bir müddet içinde bu konuda karar verir.

Madde 42.— Kanun tasarılarının münakaşası, kendisine ilk müracaat edilen mecliste, Hükûmetin takdim ettiği metin üzerinde cereyan eder.

Diğer meclis tarafından oylanmış bir metni alan meclis kendisine gönderilen metin üzerinde müzakere yapar.

Madde 43.— Kanun tasarı ve teklifleri, Hükûmetin veya bunların arzedildiği meclisin talebi ile, incelenmek üzere bu iş için özel olarak tayin edilen encümenlere gönderilir.

Haklarında böyle bir talep yapılmamış olan kanun tasarı ve teklifleri adedi her mecliste altı ile sınırlı daimî encümenlerden birine gönderilir.

Madde 44.— Parlâmento ve Hükûmet üyelerinin tadil takririni sunmak hakkı vardır.

Müzakerenin açılmasından sonra, Hükûmet, daha önce encümenlerden geçmemiş olan her tadil takririne muhalefet edebilir.

Hükûmet talep ederse, kendisine müracaat edilen meclis, münakaşası yapılmakta olan metnin tamamı veya bir kısmı üzerinde sadece Hükûmet tarafından teklif veya kabul edilen tadil takrirlerini ele almak suretile tek bir oylama ile karar verir.

Madde 45.— Aynı bir metnin kabulü maksadıyla her kanun tasarı veya teklifi Parlâmentonun her iki meclisinde sırayla incelenir.

Eğer, iki meclis arasında bir uyuşmazlık sonucu olarak, bir kanun tasarı veya teklifi her mecliste iki müzakereden sonra kabul edilememişse veya, Hükûmet müstaceliyet beyanında bulunmuşsa, meclislerden

her birinde tek bir müzakereden sonra, Başbakanın münakaşalı kalan hükümler hakkında bir metin teklif etmekle ödevli ve her iki meclisten eşit miktarda üyeden mürekkep bir karma hakem encümeni toplanmasını tahrik etmek yetkisi vardır.

Karma encümenin hazırladığı metin tasvip edilmek üzere Hükümet tarafından her iki meclisin oyuna sunulabilir. Hükümetin muvafakati olmadan hiçbir tadil tavrı kabul edilemez.

Eğer karma encümen müşterek bir metin kabulüne muvaffak olamazsa veya bu metin yukarıdaki fıkrada derpiş olunan şartlar dahilinde kabul edilmezse, Hükümet, Millet Meclisi ve Senato tarafından yeni bir müzakereden sonra, Millet Meclisinden kesin olarak karar vermesini isteyebilir. Bu takdirde, Millet Meclisi ya karma encümen tarafından hazırlanan metni, ya da kendisi tarafından en son oylanmış metni, bu metin icabında Senatoyun kabul ettiği bir veya birkaç tadilname ile değişmiş olabilir, yeniden ele alabilir.

Madde 46.— Anayasanın kendilerine organik kanun olmak vasfını izafe ettiği kanunlar aşağıdaki şartlar dahilinde oylanır ve tadil olunurlar.

Tasarı veya teklif, kendisine ilk müracaat edilen mecliste, tevdiinden sonra onbeş günlük bir müddet geçmedikçe müzakereye ve oya sunulamaz.

45 inci maddedeki usul kabilî tatbiktir. Bununla beraber, iki meclis arasında mutabakat hasıl olmadığı takdirde, metin Millet Meclisi tarafından son müzakerede ancak üyelerinin mutlak çoğunluğu ile kabul edilebilir.

Senatoya müteallik organik kanunların her iki meclisce aynı terimlerle oylanması gerekir.

Organik kanunlar Anayasa Şûrasınca Anayasaya uygunlukları bildirilmedikçe neşir ve ilân olunamazlar.

✕ *Madde 47.*— Parlâmento malî kanun tasarılarını organik bir kanunla derpiş olunan şartlar dahilinde oylar.

Eğer Millet Meclisi ilk müzakerede bir tasarıya kendisine tevdiinden sonra kırk günlük bir süre içinde karara varamazsa, Hükümet onbeş günlük bir süre içinde karar vermesi gereken Senatoya müracaat eder. Bundan sonra 45 inci maddede derpiş olunan usul ve şartlar dahilinde hareket edilir.

Eğer Parlâmento yetmiş günlük bir süre içinde karar vermezse, tasanın hükümleri emirname ile yürürlüğe sokulabilir.

Eğer bir faaliyetin gelir kaynaklarını ve giderlerini tespit eden mali kanun bu faaliyetin başlamasından önce neşir ve ilân edilmesi için gerekli olan zamanda tevdi edilmemişse, Hükûmet Parlâmentodan müstaceliyetle vergi tarh etmek müsaadesi ister ve kararname ile oylanmış hizmetlere müteallik krediler açar.

İşbu maddede derpiş olunan müddetler Parlâmento içtima halinde değilse tatile uğrar.

Mali kanunların icrasını murakabede Sayıştay Parlâmentoya ve Hükûmete yardım eder.

Madde 48.— Meclislerin gündemi, öncelikle ve Hükûmetin tespit ettiği sıra dahilinde, Hükûmetin tevdi ettiği kanun tasarılarının ve onun tarafından kabul edilen kanun tekliflerinin münakaşasını ihtiva eder.

Haftada bir celse öncelikle Parlâmento üyelerinin sorularına ve Hükûmetin cevaplarına tahsis olunur.

Madde 49.— Başbakan, Bakanlar Kurulunca müzakereden sonra, Millet Meclisi önünde Hükûmet programı dolayısıyla veya icabı halde bir genel siyaset bildirisi üzerine itimad talep eder.

Millet Meclisi Hükûmetin sorumluluğunu bir ademi itimad takriri oyu ile söz konusu eder. Böyle bir takrir Millet Meclisi üyelerinden en az onda biri tarafından imzalanmadıkça kabul edilemez. Oylama takririn tevdiinden ancak kırk sekiz saat sonra yapılabilir. Ademi itimad takriri Meclisin ancak tam üye adedinin çoğunluğu ile kabul edilebilir ve yalnız ademi itimad lehine olan oylar sayılır. Ademi itimad takriri reddedilirse, takriri imzalayanlar aynı içtima devamınca, aşağıdaki fıkrada derpiş olunan hal müstesna, yeni bir teklifte bulunamazlar.

Başbakan, Bakanlar Kurulunca müzakereden sonra, Millet Meclisi önünde bir metnin oylanması dolayısıyla itimad meselesini ileri sürebilir. Bu takdirde, müteakkip yirmi dört saat içinde bir ademi itimad takriri sunulmaz ve yukandaki fıkra gereğince oylanmazsa, bu metin kabul edilmiş sayılır.

Başbakan Senatodan bir genel siyaset bildirisinin tasvibini talep etmek yetkisini haizdir.

Madde 50.— Meclis bir ademi itimad takririni kabul edince veya

Hükûmet programını veya bir genel siyaset bildirisini tasvip etmeyince, Başbakan Cumhurbaşkanına Hükûmetin istifasını vermek zorundadır.

Madde 51.— Alelâde veya fevkalâde içtimaların kapanması, gerektiğinde, 49 uncu madde hükümlerinin uygunlanmasına imkân vermek için kendiliğinden gecikir.

FASIL VI

MUAHEDELER VE MİLLETLERARASI ANLAŞMALAR

Madde 52.— Cumhurbaşkanı muahedeleri müzakere ve tasdik eder. Tasdika tâbi olmayan milletlerarası bir anlaşma akdedilmesine matuf bütün müzakerelerden haberdar edilir.

Madde 53.— Barış muahedeleri, ticaret muahedeleri, milletlerarası teşkilâta müteallik muahedeler veya anlaşmalar, Devletin maliyesini taahhüd altına sokan, teşri mahiyette hükümleri tadil eden, şahsî hallerde müteallik olan, arazi terkini, mübadelesini veya ilhakını tazammun eden muahede veya anlaşmalar, ancak bir kanunla tasdik veya tasvip edilebilirler.

Bunlar tasdik veya tasvip edilmekçe hiçbir sonuç doğuramazlar.

İlgili ahalinin rızası olmadıkça hiçbir arazi terki, mübadelesi ve ilhakı muteber değildir.

Madde 54.— Eğer Anayasa Şûrası, Cumhurbaşkanının, Başbakanın veya meclislerden birinin veya diğerinin başkanının müracaatı üzerine, milletlerarası bir taahhüdün Anayasaya aykırı bir kayıt ihtiva ettiğini bildirirse, bunun tasdik veya tasvibine ancak Anayasanın tadilinden sonra cevaz vardır.

Madde 55.— Usulüne uygun olarak tasdik veya tasvip edilen muahedeler veya anlaşmalar, yayımlanır yayımlanmaz, her bir anlaşma veya muahede için, diğer âkit tarafından uygulanmak kaydıyla, kanunlara üstün bir kudreti haiz olurlar.

FASIL VII

ANAYASA ŞÛRASI

Madde 56.— Anayasa Şûrası dokuz üyeden tereküp eder, üyelik süresi dokuz yıldır ve yenilenemez. Anayasa Şûrası her üç yılda üçte

bir nispetinde yenilenir. Üyelerden üçü Cumhurbaşkanı, üçü Millet Meclisi başkanı, üçü Senato başkanı tarafından tayin edilir.

Yukanda yazılı dokuz üyeden başka, eski Cumhurbaşkanı kaydı hayat şartile Anayasa Şûrasının tabii üyesidirler.

Anayasa Şûrasının başkanını Cumhurbaşkanı tayin eder. Oylarda eşitlik halinde başkanın bulunduğu taraf tercih edilir.

Madde 57.— Anayasa Şûrası üyeliği görevleri bakanlık veya Parlâmento üyeliği görevleriyle bağdaşamaz. Diğer bağdaşmazlıklar organik bir kanunla tespit edilir.

Madde 58.— Anayasa Şûrası Cumhurbaşkanı seçiminin usul ve nizamına uygunluğa nezaret eder.

Şikâyetleri inceler ve oylamanın sonuçlarını ilân eder.

Madde 59.— Anayasa Şûrası, itiraz halinde, milletvekilleri ve senatörlerin seçiminin usul ve nizamına uygunluğu hakkında karar verir.

Madde 60.— Anayasa Şûrası referandum işlemlerinin usul ve nizamına uygunluğuna nezaret eder ve sonuçlarını ilân eder.

Madde 61.— Organik kanunlar, neşir ve ilân edilmeden önce, ve Parlâmento meclislerinin tüzükleri, uygulanmağa başlanmadan önce, Anayasa Şûrasına sunulmalıdır, Anayasa Şûrası bunların Anayasaya uygunluğu hakkında karar verir.

Aynı gayelerle, kanunlar, neşir ve ilân edilmeden önce, Cumhurbaşkanı, Başbakan veya meclislerden birinin veya diğerinin başkanı tarafından Anayasa Şûrasına havale edilebilirler.

Yukarıdaki fıkrada derpiş olunan hallerde, Anayasa Şûrası bir aylık süre içinde karar vermek mecburiyetindedir. Bununla beraber, Hükûmetin talebi üzerine, eğer müstaceliyet varsa, bu müddet sekiz güne irca olur.

Gene aynı hallerde, Anayasa Şûrasına başvurulması neşir ve ilân müddetini tatil eder.

Madde 62.— Anayasaya aykırı ilân edilen bir hüküm neşir ve ilân edilemez ve tatbikata konulamaz.

Anayasa Şûrasının kararları kesin ve nihaidir. Âmme iktidarlarını ve bütün idarî ve adli otoriteleri bağlar.

Madde 63.— Organik bir kanun Anayasa Şûrasının teşkilâtına ve işleyişine ait kaideleri, huzurunda takip olunacak usulü ve hususiyle itirazların yapılma müddetlerini tayin eder.

FASIL VIII

ADLİ OTORİTE

Madde 64.— Cumhurbaşkanı adli otoritenin bağımsızlığının teminatıdır.

Hâkimler Yüksek Şûrası Cumhurbaşkanının yardımcısıdır.

Organik bir kanun hâkimlerin statüsünü tanzim eder.

Hüküm hâkimleri azledilemezler.

Madde 65.— Hâkimler Yüksek Şûrasına Cumhurbaşkanı başkanlık eder. Adalet Bakanı kendiliğinden ast-başkandır. Cumhurbaşkanı yerine başkanlık edebilir.

Yüksek Şûra bunlara inzimamen organik bir kanunla tespit edilen şartlar dahilinde Cumhurbaşkanı tarafından tayin edilen dokuz üyeden terekküp eder.

Hâkimler Yüksek Şûrası hüküm hâkimlerinin Yargıtaya ve İstinaf Mahkemesi Birinci Başkanlığına tayinleri hakkında teklifler yapar. Diğer hüküm hâkimlerinin tayinlerine müteallk Adalet Bakanının teklifleri hakkında organik bir kanunla tespit edilen şartlar dahilinde mütalâasını verir. Organik bir kanunla tespit edilen şartlar dahilinde aflar hakkında kendisine danışılır.

Hâkimler Yüksek Şûrası hüküm hâkimlerinin disiplin kurulu olarak kararlar verir. O zaman Şûraya Yargıtay Birinci Başkanı başkanlık eder.

Madde 66.— Kimse keyfi olarak mevkuf bırakılamaz.

Ferdî hürriyetin muhafızı olan adli otorite kanunla derpiş olunan şartlar dahilinde bu prensibe itaat ve saygıyı sağlar.

FASIL IX

YÜKSEK ADALET DİVANI

Madde 67.— Bir Yüksek Adalet Divanı tesis edilmiştir.

Yüksek Adalet Divanı, Millet Meclisi ile Senatonun, kendi içlerinden ve eşit sayıda, bu meclislerin her genel veya kısmî yenilenmesinden sonra seçtikleri üyelerden terekküp eder. Başkanını kendi üyeleri arasından seçer.

Organik bir kanun Yüksek Divanın terekküp tarzını, işleyişinin kaidelerini ve huzurunda uygulanacak muhakeme usulünü tespit eder.

Madde 68.— Cumhurbaşkanı görevlerinin ifasında ika ettiği fiillerden yalnız vatana hiyanet halinde sorumludur. Cumhurbaşkanı ancak, aynı şekilde, açık oy ve kendilerini terkip eden üyelerin mutlak çoğunluğu ile karar veren her iki meclis tarafından itham olunabilir; Yüksek Adalet Divanı tarafından yargılanır.

Hükûmet üyeleri görevlerinin ifasında ika ettikleri ve ika edildikleri sırada cinayet veya cünha olarak tavsif edilen fiillerinde cezaen sorumludurlar. Yukarıda belirtilen usul Hükûmet üyeleri hakkında olduğu gibi Devletin güvenliğine karşı tertip halinde suç ortakları hakkında da kabili tatbiktir. İşbu fıkrada derpiş olunan hallerde, Yüksek Divan fiillerin ika edildikleri sırada yürürlükte olan ceza kanunlarından neşet ettikleri şekilde cinayet ve cünha tarifleriyle olduğu gibi cezaların tayini ile de bağlıdır.

FASIL X

EKONOMİK VE SOSYAL KONSEY

Madde 69.— Ekonomik ve Sosyal Konsey, Hükûmetin müracaatı üzerine, kanun tasarıları, emirname veya kararname hakkında olduğu gibi kendisine sunulan kanun teklifleri hakkında da mütalâasını bildirir.

Ekonomik ve Sosyal Konseyin bir üyesi, Konseye sunulmuş bulunan tasarılar veya teklifler hakkında Konseyin mütalâasını Parlâmento meclisleri huzurunda açıklaması için, kendisi tarafından tayin edilebilir.

Madde 70.— Ekonomik ve Sosyal Konseye Hükûmet tarafından Cumhuriyeti veya Camiayı ilgilendiren iktisadî veya içtimai mahiyette bütün meseleler hakkında da danışılabilir. İktisadî veya içtimai mahiyette her plân veya her program kanunu tasarısı mütalâası alınmak üzere Konseye sunulur.

Madde 71.— Ekonomik ve Sosyal Konseyin terekküp tarzı ve işleyiş kaideleri organik bir kanunla tespit edilir.

FASIL XI

MÜLKİ BİRLİKLER

Madde 72.— Cumhuriyetin mülkî birlikleri komünler, iller, denizaşırı ülkelerdir. Diğer bütün mülkî birlikler kanunla ihdas olunur.

Bu birlikler seçilmiş meclisler marifetiyle ve kanunla muayyen şartlar dahilinde kendi kendilerini serbestçe idare ederler.

İllerde ve ülkelerde, Hükûmet temsilcisi millî menfaatleri, idarî murakabeyi ve kanunlara itaat ve saygıyı sağlamakla ödevlidir.

Madde 73.— Denizaşırı illerin teşri rejimi ve idarî teşkilâtı, bunların özel durumlarının zarurî kıldığı intibak tedbirlerine konu teşkil edebilir.

Madde 74.— Cumhuriyetin denizaşırı ülkeleri, Cumhuriyetin menfaatlerinin tümü içinde onların kendilerine has menfaatlerini göz önünde tutan özel bir teşkilâta sahiptirler. Bu teşkilât ilgili ülke meclisi ile istişareden sonra kanunla tespit ve tadil edilir.

Madde 75.— Yalnız 34 üncü maddede istihdaf edilen müşterek hukukun medenî hal statüsüne sahip olmayan Cumhuriyet vatandaşları, kendi ahkâmı şahsiyelerini vazgeçmedikleri müddetçe muhafaza ederler.

Madde 76.— Denizaşırı ülkeler Cumhuriyet içindeki statülerini muhafaza edebilirler.

Eğer denizaşırı ülkeler 91 inci maddenin birinci fıkrasında derpiş olunan müddet içinde alınan kendi ülke meclislerinin kararı ile bu hususta irade izhar ederlerse, ya Cumhuriyetin denizaşırı ili, ya da, aralarında gruplaşmış olarak veya olmayarak, camianın üye Devletleri haline gelirler.

FASIL XII

CAMİA

Madde 77.— İşbu Anayasa ile kurulan Camia içinde, Devletler muhtariyetten faydalanırlar; kendi kendilerini idare ederler ve kendilerine mahsus işleri demokratik bir şekilde ve serbestçe tedvir ederler.

Camia da yalnız bir vatandaşlık vardır.

Menşeleri, ırkları ve dinleri ne olursa olsun, bütün vatandaşlar hukukten eşittirler. Aynı ödevlere sahiptirler.

Madde 78.— Dış siyaset, savunma, para, müşterek iktisadî ve malî siyaset ve stratejik iptidai maddeler siyaseti Camianın yetki alanına girer.

Bundan başka, özel anlaşmalar müstesna, adliyenin murakabesi, yüksek öğretim, dış ve müşterek ulaştırmanın ve telekomünikasyonun genel teşkilâtı da Camianın yetki alanına dahildir.

Özel anlaşmalar diğer müşterek yetkiler ihdas edebilir veya Camiadan üyelerinden birine her nevi yetki devrini düzenleyebilir.

Madde 79.— 76 ıncı maddede derpiş olunan tercihi yapar yapmaz üye Devletler 77 inci madde hükümlerinden faydalanırlar.

İşbu faslın uygulanması için gerekli tedbirler yürürlüğe girinceye kadar, müşterek yetki meseleleri Cumhuriyet tarafından düzenlenir.

Madde 80.— Cumhurbaşkanı Camiaya başkanlık ve onu temsil eder.

Camianın organ olarak bir İcra Kurulu, bir Senatosu ve bir Hakem Divanı vardır.

Madde 81.— Camianın üye Devletleri Başkan seçimine 6 ıncı maddede derpiş olunan şartlar dahilinde iştirak ederler.

Cumhurbaşkanı, Camia Başkanı sıfatıyla, Camianın her Devletinde temsil edilir.

Madde 82.— Camia İcra Kuruluna Camia Başkanı başkanlık eder. İcra Kurulu Cumhuriyetin Başbakanı, Camiaya dahil üye Devletlerden her birinin Hükûmet başkanları ve Camia için müşterek işlerle ödevli bakanlardan teşekkül eder.

İcra Kurulu Camia üyelerinin Hükûmet ve idare seviyesinde işbirliğini düzenler.

İcra Kurulunun teşkilâtı ve işleyişi organik bir kanunla tespit edilir.

Madde 83.— Camia Senatosu Cumhuriyet Parlâmentosunun ve camianın diğer üyelerinin teşri meclislerinin kendi içlerinden seçtikleri delegelerden tereküp eder. Her Devletin delege sayısı onun nüfusunu ve Camia içinde deruhte ettiği sorumlulukları nazarı itibara alır.

Camia Senatosu yılda iki içtima akdeder, içtimalar Camia Başkanı tarafından açılıp kapanır ve bir ayı tecavüz edemez.

Camia Senatosu, Camia Başkanının müracaatı üzerine, müşterek iktisadî ve mali siyaset hakkında, bu konulara müteallik kanunlar Cumhuriyet Parlâmentosunda ve, gerektiğinde, Camianın diğer üyelerinin teşri meclislerinde oya konmadan önce müzakerede bulunur.

Camia Senatosu 35 ve 53 üncü maddelerde istihdaf edilen ve camiayı taahhüd altına sokan tasarrufları ve muahedeleri veya milletlerarası anlaşmaları inceler.

Camia Senatosu, Camia üyelerinin teşri meclislerinden kendisine yetki tefvizi yapılan alanlarda icraî kararlar alır. Bu kararlar ilgili Devletlerden her birinin ülkesinde kanunla aynı şekilde neşir ve ilân olunur.

Organik bir kanun Camia Senatosunun terekküp tarzını ve işleyiş kaidelerini tesbit eder.

Madde 84.— Bir Camia Hakem Divanı Camia üyeleri arasında zuhur eden ihtilâflar hakkında karar verir.

Camia Hakem Divanının terekküp tarzı ve yetkisi organik bir kanunla tespit edilir.

Madde 85.— 89 uncu maddede derpiş olunan usulden inhiraf suretile müşterek müesseselerin işleyişine müteallik işbu faslın hükümleri Cumhuriyet Parlâmentosu ve Camia Senatosu tarafından aynı terimlerle oylanan kanunlarla tadil edilirler.

Madde 86.— Camianın bir üye Devletinin statü değişikliği gerek Cumhuriyet tarafından, gerek ilgili Devletin teşri meclisinin, teşkilâtı ve murakabesi Camia müesseselerince sağlanan mahallî bir referandum ile teyit edilmiş, bir karar ile talep olunabilir. Bu değişikliğin şekilleri Cumhuriyet Parlâmentosu ve ilgili teşri meclis tarafından tasvip edilen bir anlaşma ile tayin edilir.

Aynı şartlar dahilinde, Camianın bir üye Devleti bağımsız hale gelebilir. Bu suretle Camiaya dahil olma sona erer.

Madde 87.— İşbu faslın tatbiki için akdolunan özel anlaşmalar Cumhuriyet Parlâmentosu ve ilgili teşri meclis tarafından tasvip olunurlar.

FASIL XIII

ÜYELİK ANLAŞMALARI

Madde 88.— Cumhuriyet veya Camia medeniyetlerini geliştirmek için kendisine üye olmak isteyen Devletlerle anlaşmalar akdedebilir.

FASIL XIV

TADİL

Madde 89.— Anayasayı tadil teklifi yetkisi tesavii hukuk daire-sinde Başbakanın teklifi üzerine Cumhurbaşkanı ve Parlâmento üyelerine aittir.

Tadil tasarısı veya teklifi her iki meclis tarafından aynı terimlerle oylanmalıdır. Tadil referandumla tasvip edildikten sonra kesinleşir.

Bununla beraber, Cumhurbaşkanı tadil tasarısını kongre halinde toplantıya çağırılan Parlâmentoya sunmağa karar verince, tadil tasarısı referanduma arzedilmez; bu takdirde, tadil tasarısı kullanılan oyların beşte üç çoğunluğunu toplamadıkça kabul edilmiş sayılmaz. Kongrenin başkanlık divanı Millet Meclisi başkanlık divanıdır.

Ülke bütünlüğünü bozmağa matuf bulunan hiçbir tadil muamelesine girişilemez, girişilmiş ise devam olunamaz.

Hükûmetin Cumhuriyet şekli tadil konusu yapılamaz.

FASIL XV

GEÇİCİ HÜKÜMLER

Madde 90.— Parlâmentonun alelâde içtimaı tatil olunmuştur. İşbaşındaki Millet Meclisi üyelerinin vekâleti işbu Anayasa gereğince seçilen Meclisin toplantı günü sona erecektir.

Bu toplantıya kadar, Parlâmentoyu toplantıya çağırma yetkisi münhasıran Hükûmete aittir.

Fransız Birliği Meclisi üyelerinin vekâleti halen faaliyette olan Millet Meclisi üyelerinin vekâleti ile aynı zamanda sona erecektir.

Madde 91.— İşbu Anayasa ile derpiş olunan müesseseler, Anayasanın neşir ve ilânından itibaren dört ay zarfında yerlerini alacaklardır.

Camia müesseseleri için bu müddet altı aya çıkarılmıştır.

İşbaşındaki Cumhurbaşkanı'nın yetkileri ancak işbu Anayasanın 6 ve 7 nci maddelerinde derpiş olunan seçimin sonuçları resmen ilân edilince sona erecektir.

Camianın üye Devletleri bu ilk seçime Anayasanın neşir ve ilân

tarihindeki statülerinden neşet eden şartlar dahilinde iştirak edeceklerdir.

Bu Devletlerde müesses otoriteler, yeni rejimle derpiş olunan otoriteler yerlerini alıncaya kadar, Anayasanın yürürlüğe girmesi anında kabili tatbik bulunan kanun ve tüzüklere uygun olarak görevlerini ifaya devam edeceklerdir.

Senato, kesin kuruluşuna kadar, Cumhuriyet Şûrasının halen görevli olan üyelerinden teşekkül eder. Senatonun kesin kuruluşunu düzenliyecek olan organik kanunlar 31 Temmuz 1959 tarihinden önce lâhik olmalıdır.

Anayasanın 58 ve 59 uncu maddeleriyle Anayasa Şûrasına verilen yetkiler, bu Şûra yerini alıncaya kadar, Danıştay ast-başkanının başkanlığında, Yargıtay Birinci Başkanı ile Sayıştay Birinci Başkanından mürekkep bir Komisyon tarafından kullanılır.

Camianın üye Devletleri halkları XII inci faslın tatbiki için gerekli tedbirler yürürlüğe girinceye kadar Parlâmentoda temsil edilmekte devam ederler.

Madde 92.— Müesseselerin yerlerine konması ve, bu yerine koymağa kadar, âmme iktidarlarının işleyişi için gerekli teşri tedbirler, Danıştayın mütalâası alındıktan sonra, Bakanlar Kurulu tarafından kanun kuvvetindeki kararnamelerle alınır.

91 inci maddenin birinci fıkrasında derpiş olunan müddet içinde, işbu Anayasada gösterilen meclislerin seçim rejimini Hükûmet kanun kuvvetinde olan ve kanunla aynı şekilde ısdar edilen emirnamelerle tespit etmeğe yetkilî kılınmıştır.

Aynı müddet içinde ve aynı şartlar dahilinde, Hükûmet her hususta milletin hayatı, vatandaşların korunması veya hürriyetlerin muhafazası için gerekli olduğuna hükmettiği tedbirleri de almağa yetkilidir.

İşbu kanun Cumhuriyetin ve Camianın Anayasası olarak tatbik ve icra olunacaktır.